

บทความวิชาการ
การประยุกต์ใช้หลักสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติงานของตำรวจ
เพื่อความเป็นธรรมและยั่งยืนในสังคม

พันตำรวจโท ศรีณย์ บัวมาก
Pol.Lt.Col.Sarun Buamak
ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๘
Provincial Police Region 8 Training Center

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยศึกษาจากแนวคิด หลักการ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาและความท้าทายที่พบในทางปฏิบัติของตำรวจในประเทศไทย ในฐานะผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ เพราะตำรวจมีบทบาทสำคัญยิ่งในการรักษาความสงบเรียบร้อยและบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งบางครั้งการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่เหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น การทำความเข้าใจและยึดมั่นในหลักการสิทธิมนุษยชนของตำรวจจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเป็น "ตำรวจมืออาชีพ" ในยุคปัจจุบัน บทความนี้มุ่งเน้นการนำเสนอหลักการสิทธิมนุษยชนในบริบทของการปฏิบัติงานหลัก ๆ ของตำรวจ เช่น การจับกุม การตรวจค้น การควบคุมตัว และการใช้กำลังอาวุธ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนนายสิบตำรวจมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้หลักการทางทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติงานจริงได้อย่างถูกต้อง เป็นธรรม และเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนในสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติงานของตำรวจเป็นไปตามหลักนิติธรรมอย่างแท้จริง มุ่งเน้นการสร้างเชื่อมั่น ศรัทธา และความร่วมมือจากประชาชน อันจะนำไปสู่สังคมที่สงบสุขและเคารพซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: สิทธิมนุษยชน, การปฏิบัติงานตำรวจ, การจับกุม, การตรวจค้น, การควบคุม, จรรยาบรรณตำรวจ

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบัน หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนถือเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองและการบริหารงานของรัฐ สิทธิมนุษยชนเป็นหลักประกันสากลที่บุคคลทุกคนพึงได้รับ โดยไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในโลกใบนี้ก็ตาม ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๑ และได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนที่สำคัญอื่น ๆ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) การที่ไทยเป็นภาคีอนุสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจำนวน ๘ ฉบับทำให้ไทยมีพันธกรณีภายใต้ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่จะต้องดำเนินการรายงานผลการดำเนินการต่อคณะกรรมการประจำตราสารแต่ละฉบับ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทยในฐานะประเทศที่ส่งเสริม เคารพและปกป้องสิทธิมนุษยชน^๑ ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบรรลุสันติภาพระหว่างประเทศสมาชิกและประชาคมโลก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔ ได้รับรองหลักการของสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจน โดยมีการบัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”^๒ นอกจากนี้ กำหนดให้มืองค์กรคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญในประเทศไทย คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีบทบาทสำคัญในการติดตามและตรวจสอบกฎหมายและการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐว่าสอดคล้องกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี มากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมถึงรณรงค์และสนับสนุนให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้สอดคล้องกับพันธกรณีและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น^๓

แม้จะมีกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่ครอบคลุม แต่ในทางปฏิบัติ ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนยังคงมีอยู่และได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากตำรวจมีอำนาจและหน้าที่ในการตรวจตรา บังคับใช้กฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งบางกรณีอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ จึงเป็นความท้าทายของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสร้างสมดุลระหว่างการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามมาตรฐานสากลในการปฏิบัติหน้าที่ บทความนี้จึงมุ่งเน้นการทำความเข้าใจแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของตำรวจ โดยจะพิจารณา

^๑ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (๒๕๖๘). **สิทธิมนุษยชน**. (ออนไลน์).

^๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. มาตรา ๔. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก. (๖ เมษายน ๒๕๖๐)

^๓ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๖๘). **สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ**. (ออนไลน์).

การปฏิบัติที่สำคัญ เช่น การจับกุมและการควบคุมตัว การตรวจค้น และการใช้กำลัง อาวุธ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นปฏิบัติที่พบเจอได้บ่อย มีความอ่อนไหวและเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานของตำรวจ ให้สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชน และสร้างความเชื่อมั่นของสาธารณชน

แนวคิดและหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน

เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนต้องทำความเข้าใจหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน เพราะเป็นรากฐานของการปฏิบัติหน้าที่อย่างชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับ สิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล บรรดาที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย หรือตามหนังสือสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม^๔ สิทธิมนุษยชน มีสองระดับ คือ ระดับที่จำเป็นต่อการอยู่รอด และการพัฒนา หลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่ควรนำมาพิจารณาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจประกอบด้วย

๑. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity)

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นคำที่ใช้อธิบายความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่าในตัวเอง ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีเชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ เพศ ภาษา ศาสนาใด อยู่ในดินแดนใด มีฐานะทางสังคม หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจเช่นใด ดังนั้นมนุษย์ทุกคนจึงต้องเท่าเทียมกัน และจักต้องปฏิบัติต่อกันให้สมกับการเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐานทางอุดมการณ์การเมืองที่สืบทอดมาจากแนวคิดของสำนักความคิดกฎหมายธรรมชาติที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่ไม่อาจแยกออกจากความเป็นมนุษย์ได้ ใช้กล่าวอ้างเพื่อเรียกร้องสิทธิบางประการที่ถือว่าสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นมนุษย์ สิทธินี้เป็นสาระสำคัญแห่งความเป็นมนุษย์ ถ้าขาดสิทธินี้ มนุษย์ก็จักสิ้นสภาพความเป็นมนุษย์ กฎหมายของรัฐ หรือผู้มีอำนาจใดๆ ไม่อาจพรากสิทธินี้ไปได้ ดังนั้นสิทธิเหล่านี้จึงรองรับ “ศักดิ์ศรี” ความเป็นมนุษย์อันต่างจากสิทธิอื่นๆ เช่นสิทธิตามกฎหมาย หรือสิทธิตามสัญญา ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการพื้นฐานที่ยกขึ้นกล่าวอ้างเพื่อให้มีการยอมรับสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลเพื่อจรรโลงศักดิ์ศรีของมนุษย์ ในการจัดทำตราสารปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนทุกฉบับ ดังนั้นในการดำเนินการต่างๆ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนเนื่องจากเป็นวิธีการที่นำไปสู่การเคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์^๕ รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๔ จึงได้บัญญัติรับรองว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” และมาตรา ๒๖^๖

^๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐. มาตรา ๔. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๑๒๓ ก (๑๒ ธ.ค.๒๕๖๐)

^๕ ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๖๘). **พจนานุกรมศัพท์สิทธิมนุษยชน**. (ออนไลน์).

^๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. มาตรา ๒๖. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก. (๖ เมษายน ๒๕๖๐)

ยังระบุว่า การตรากฎหมายที่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลนั้น จะต้องไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล องค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ และต้องละเว้นการกระทำใด ๆ ที่เป็นการละเมิด ดังนั้น การปฏิบัติงานของตำรวจต้องคำนึงถึงและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด ทั้งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยาน

๒. สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights and Freedoms)

แนวคิดทั่วไปของสิทธิและสิทธิมนุษยชน "สิทธิ" ถือเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้บุคคล^๗ แต่ "สิทธิมนุษยชน" มีความหมายกว้างกว่านั้นคือสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดได้อย่างเหมาะสมและสามารถพัฒนาตนเองได้ สิทธิมนุษยชนจะเกี่ยวข้อง เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องและมีพันธะต้องให้หลักประกันแก่ประชาชน

หลักประกันว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ ได้รับรองสิทธิและเสรีภาพที่สำคัญไว้อย่างหลากหลาย^๘ ดังนี้

มาตรา ๒๘ สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขัง การค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ และยังห้ามการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม

มาตรา ๒๙ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

มาตรา ๓๒ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลมิให้ถูกละเมิดตลอดทั้งเพื่อกำกับและควบคุมรัฐในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลของปัจเจกบุคคลต่อสาธารณะ

มาตรา ๓๓ เสรีภาพในเคหสถาน 'หรือที่อยู่อาศัย โดยการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๔ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติข้อจำกัดการใช้เสรีภาพของบุคคลบางประการคือ กฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของรัฐ การคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน นอกจากนี้ยังคุ้มครองเสรีภาพในวิชาการต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

^๗ หุตุย แสงอุทัย. (๒๕๔๒). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ ๑๔). หน้า ๒๒๖.

^๘ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ มาศฉมาดล. (๒๕๖๘). หลักประกันว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. (ออนไลน์).

มาตรา ๓๕ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้เพิ่มความเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าเสรีภาพในการทำหน้าที่สื่อกลางของอาชีพสื่อมวลชนนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ จึงต้องเป็นไปตามจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

มาตรา ๓๖ เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ

มาตรา ๓๘ เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่

มาตรา ๔๒ เสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นชุมชน เช่น สมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กรชุมชน หรือหมู่คณะอื่น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

๓. หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ (Equality and Non-discrimination)

รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน”^๙ หลักความเสมอภาคเป็นหลักที่ทำให้ประชาชนทุกคนได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญที่แตกต่างออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน^{๑๐} โดยไม่ได้บังคับให้ปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเดียวกัน มาตรา ๒๗ ยังห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อร์ัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด ตำรวจต้องพึงระวังไม่ใช้ดุลยพินิจในการเลือกปฏิบัติ เช่น การตรวจค้นคนรวยหรือผู้มีอิทธิพลน้อยกว่าคนทั่วไป อย่างไรก็ตาม บางกรณีอาจมีการใช้มาตรการพิเศษกับบุคคลที่ต้องได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ เช่น สตรี เด็ก คนป่วย คนชรา ซึ่งไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ ในบางกรณี การปฏิบัติที่แตกต่างกันอาจถือว่าการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม (Justified Discrimination) หากมีเหตุผลที่หนักแน่นเพียงพอและเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น การจำกัดสิทธิของทหาร ตำรวจ หรือข้าราชการมากกว่าประชาชนทั่วไปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจรรยาบรรณ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีสองสถานะคือนอกจากการเป็นพลเมืองแล้วยังเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายด้วย

๔. ความเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนได้ (Universal and Inalienable)

สิทธิมนุษยชนเป็นสากล หมายถึง เป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองทั่วโลก และไม่สามารถแยกส่วนว่าสิทธิใดสำคัญกว่ากัน การดำเนินการตามหลักสากล หมายถึงการดำเนินการที่ได้รับการยอมรับและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมือนกัน แม้สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีอาจพรางออกไปได้ (inalienable) แต่ได้

^๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. มาตรา ๒๗. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก. (๖ เมษายน ๒๕๖๐)

^{๑๐} วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, (๒๕๔๓). สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, หน้า ๙๕

ยกเว้นในสถานการณ์และเงื่อนไข บางกรณี อาทิ สิทธิในเสรีภาพ (right to liberty) ของบุคคลอาจถูกจำกัดลง หากบุคคลผู้นั้นถูกลงโทษจากการกระทำความผิดทางอาญาโดยกระบวนการพิจารณาของศาล^{๑๑}

๕. การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิ (Participation and Inclusion)

ประชาชนแต่ละคน หรือกลุ่มประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึง และได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมือง การเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม^{๑๒}

๖. ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability and Rule of Law)

หลักนิติธรรม คือ หลักประกันว่ารัฐจะใช้อำนาจภายใต้กฎหมายและอย่างจำกัด โดยต้องไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ รัฐและองค์กรที่มีหน้าที่ในการก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน ต้องมีหน้าที่ตอบคำถามให้ได้ว่าสิทธิมนุษยชนได้รับการปฏิบัติให้เกิดผลจริงในประเทศของตนส่วนสิทธิโดยังไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการสากลก็ต้องอธิบายต่อสังคมได้ว่าจะมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไรโดยเฉพาะรัฐต้องมีมาตรการปกครองประเทศโดยใช้หลักนิติธรรม หรือปกครองโดยอาศัยหลักการที่ใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรมประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย มีกระบวนการไม่ซับซ้อนเป็นไปตามหลักกฎหมายและมีความเท่าเทียมกันเมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมายได้^{๑๓} เจ้าหน้าที่รัฐจะกระทำการใด ๆ ไม่ได้เลย เว้นแต่ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ กฎหมายจะต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยองค์การตุลาการและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นสิ่งจำเป็น

สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของตำรวจ

การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีบทบาทสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อปกป้องประโยชน์และสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีความใกล้ชิดกับประชาชน จึงมีจุดที่อาจกระทบสิทธิมนุษยชนของประชาชนได้มากที่สุด ดังนั้น ตำรวจจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในหลักการเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องดำเนินการภายใต้ขอบเขตของกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนอย่างเคร่งครัด

๑. การจับกุมและการควบคุมตัว (Arrest and Detention)

หลักการสำคัญในการจับกุม คือ บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัย จะต้องไม่ถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการ เว้นแต่เป็นไปตามกฎหมาย โดยจะต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินการต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่น ๆ อย่างเคร่งครัด ในเรื่องต่างๆ ดังนี้

^{๑๑} รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล. (๒๕๖๐). ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้ออารีย์ อังจะนิล, ดร.ณัฏพล จิตติรัตน์ และ วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์. หน้า ๘

^{๑๒} พล.อ.ท.ชวรัตน์ ชาญวีรกูล. สิทธิมนุษยชน : ความเหมือนที่แตกต่าง. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

^{๑๓} พีระศักดิ์ พอจิต . สิทธิมนุษยชนในหลายมิติ. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า ๘

๑.๑ การแจ้งสิทธิ ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับหรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในกรณีนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย ตามมาตรา ๘๓ วรรคสอง^{๑๔} การแจ้งสิทธิมีผลต่อรูปคดี ถ้าไม่แจ้งสิทธิจะทำให้การจับนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้เขียนมีความเห็นว่าการพบบันทึกข้อความแจ้งสิทธิของผู้ถูกจับกุมติดตัวไว้ จะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถแจ้งสิทธิได้อย่างครบถ้วนและทันท่วงที เพราะการดำเนินการดังกล่าวเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลที่ทำให้บุคคลที่ตกอยู่ในฐานะผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาต้องขาดอิสรภาพในชีวิตและร่างกาย ดังนั้นเจ้าพนักงานของรัฐจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาควรที่จะได้รับทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในการต่อสู้คดีต่อไป

๑.๒ การปฏิบัติอย่างสุภาพ การจับกุมนั้น ผู้จับจะต้องจับโดยละม่อม (โดยดี) เมื่อจำเลยหรือผู้จะต้องถูกจับนั้นไม่ได้มีการต่อสู้อย่างใดแล้ว เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจกระทำร้ายแก่เขาไม่ได้ เว้นแต่ผู้จะต้องถูกจับนั้นต่อสู้ หรือแสดงกิริยาต่อสู้เจ้าพนักงานผู้จับ จึงจะมีอำนาจใช้อาวุธเพื่อป้องกันได้ โดยไม่เกินกว่าสมควร^{๑๕} และจะใช้อำนาจอย่างจริงจังก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น

๑.๓ การสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ.๒๕๖๐ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ โดยเฉพาะมาตรา ๒๙ วรรคสอง ซึ่งวางหลักไว้ว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวถือเป็นหลักสากลของกฎหมายอาญาโดยเฉพาะที่มุ่งคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ เพราะการลงโทษบุคคลใดจะต้องปรากฏหลักฐานที่ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิด^{๑๖}

๑.๔ การห้ามทรมาน เป็นหลักการที่สำคัญและเป็นหลักกฎหมายบังคับเด็ดขาดที่ไม่อาจถูกลดทอนหรือเพิกถอนหลักดังกล่าวได้ในทุกกรณี พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ เมื่อมีการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลจะต้องมีการบันทึกภาพและเสียงต่อเนืองขณะจับกุมและระหว่างการควบคุมตัวและต้องแจ้งให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองในท้องที่นั้น ๆ ทราบ โดยทันที โดยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการควบคุมตัวบุคคลจะต้อง

^{๑๔} พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๗. มาตรา ๘๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗.

^{๑๕} ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี. ลักษณะ ๓. หน้า ๒๑-๒๒

^{๑๖} คณาริป ไกยชน. (๒๕๖๗). สิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา. (ออนไลน์).

ลงบันทึกการจับกุมซึ่งเป็นข้อมูลอัตลักษณ์ ตัวตนบุคคล วัน เวลา สถานที่จับและปล่อยตัว รวมทั้งข้อมูลเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งจับกุม^{๑๗} ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญเพื่อความโปร่งใสและป้องกันการละเมิด

๑.๕ กรณีเด็กและเยาวชน โดยทั่วไปแล้วห้ามมิให้จับกุมเด็ก ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับ หรือคำสั่งของศาล ส่วนการจับกุมเยาวชนนั้นให้เป็นไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มาตรา ๖๖^{๑๘} การจับกุมเด็กและเยาวชนต้องกระทำโดยละมุนละม่อม คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เป็นการประจาน ห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ เว้นแต่ มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัย

๑.๖ ระยะเวลาการควบคุมตัว โดยปกติ การควบคุมตัวต้องไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมงก่อนนำขึ้นศาล หากไม่มีการปล่อยตัวชั่วคราว พนักงานสอบสวนจะส่งตัวไปฝากขังที่ศาล กรณีที่เป็นเด็กหรือเยาวชนต้องนำเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายใน ๒๔ ชั่วโมง

ปัญหาและข้อสังเกต

แม้เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามกฎหมายและยึดหลักสิทธิมนุษยชน แต่ก็ยังพบว่ามี การเลือกปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายเนื่องจากความแตกต่างทางสังคม เช่น การปฏิบัติต่อคนจนกับคนรวย หรือกลุ่มผู้มีอิทธิพล บางครั้งยังพบว่าไม่มีการแจ้งสิทธิของผู้ถูกจับกุมอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ มีกรณีทำร้ายร่างกายผู้เสียหายในระหว่างการควบคุมตัวเพื่อให้ยอมรับสารภาพ ในความผิดที่ถูกกล่าวหาจนเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้เสียหาย^{๑๙} ซึ่งทำให้พยานหลักฐานนั้นไม่มีน้ำหนัก

๒ การตรวจค้น

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ การตรวจค้นต้องทำโดยมี "เหตุอันควรสงสัย" ว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองซึ่งมีไว้เป็นความผิด

การตรวจค้นที่รื้อฐาน (ที่ส่วนตัว) ย่อมต้องเคารพสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตามรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๓๒ และ มาตรา ๓๓^{๒๐}

^{๑๗} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (๒๕๖๘). คู่มือ หลักสูตรนักเรียนนายสิบตำรวจ วิชา ศท. (GE) ๒๑๑๐๓ สิทธิมนุษยชนกับการปฏิบัติงานของตำรวจ. หน้า ๘๑

^{๑๘} คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๕๘). คู่มือ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามหลักสิทธิมนุษยชน. หน้า ๘๕

^{๑๙} กรณีตัวอย่างรายงานผลการตรวจสอบที่พบการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเสนอแนะมาตรการ หรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามมาตรา ๒๔๗. รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๗. หน้า ๕๑

^{๒๐} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. มาตรา ๓๒. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก. (๖ เมษายน ๒๕๖๐)

แนวทางการปฏิบัติ

๒.๑ การแสดงความบริสุทธิ์ใจ เจ้าพนักงานต้องแสดงความบริสุทธิ์ใจให้ผู้ถูกตรวจค้นดูก่อนลงมือตรวจค้น

๒.๒ ความสุภาพและการใช้เพศเดียวกัน การค้นต้องกระทำด้วยความสุภาพ และหากค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

๒.๓ การบันทึกการค้น หากพบสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ต้องบันทึกรายละเอียดการค้นและสิ่งของที่ค้นได้ อ่านให้ผู้ถูกค้นฟังและให้ลงลายมือชื่อรับรองไว้

๒.๔ ขอบเขตที่เหมาะสม การค้นควรอยู่ในขอบเขตที่ไม่ก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน และควรปฏิบัติในทำนองเดียวกันกับการค้นในที่รโหฐานเท่าที่ทำได้

ปัญหาและข้อสังเกต

มีข้อสังเกตว่า ในทางปฏิบัติยังคงมีการเลือกปฏิบัติในการตรวจค้นบุคคล โดยพิจารณาจากสถานะทางสังคม เช่น ไม่ตรวจค้นคนรวยหรือผู้มีอิทธิพลในพื้นที่บางกลุ่ม ซึ่งขัดกับหลักความเสมอภาค บางครั้งยังมีการใช้คำพูดไม่เหมาะสมขณะทำการค้น ผู้เขียนมีความเห็นส่วนตัวว่า การใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานในการตรวจค้นควรเป็นไปอย่างรอบคอบ ซอบธรรม และโปร่งใส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ไม่มีหมายค้น ซึ่งต้องมี "เหตุอันควรสงสัย" ที่ชัดเจน มิฉะนั้น การค้นจะถือว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายและต้องมีวิธีเยียวยาผู้ถูกละเมิด การจัดให้มีพยานหรือผู้มีส่วนได้เสียเข้าร่วมในการตรวจค้นและการบันทึกภาพนิ่ง/เคลื่อนไหว จะช่วยสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ สร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาและความร่วมมือจากประชาชน อันจะนำไปสู่สังคมที่สงบสุขและเคารพซึ่งกันและกันได้

๓. การใช้กำลัง อาวุธ และอุปกรณ์ต่างๆ (Use of Force and Weapons)

บุคคลมีสิทธิในชีวิต ความมั่นคงปลอดภัย และเสรีภาพจากการไม่ถูกทรมาน หรือการกระทำอื่นใดที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดทอนหย่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การใช้กำลัง อาวุธ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ต้องถูกใช้โดยมีจุดมุ่งหมายในการบังคับใช้กฎหมายที่ชอบด้วยกฎหมาย และเหมาะสมได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย

หลักการใช้กำลังตามความจำเป็นและได้สัดส่วน เจ้าหน้าที่ตำรวจควรใช้กำลังและอาวุธตามความจำเป็น โดยยึดหลักจากเบาไปหาหนักตามหลักกฎหมายและหลักยุทธวิธี และต้องคำนึงถึงผลที่จะตามมาหากปฏิบัติไม่ถูกต้อง การใช้กำลังควรเป็นไปตามมาตรฐานสากลและสามารถตรวจสอบได้ มีการแบ่งสัดส่วนและองค์ประกอบของการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อแก้ไขสถานการณ์ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ การกระทำของผู้ต้องสงสัย/กระทำความผิด และส่วนที่ ๒ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ^{๒๑} และได้แยกระดับของการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจออกเป็น ๖ ระดับ ประกอบด้วย ระดับที่ ๑ การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ระดับที่ ๒ การใช้คำสั่งด้วยวาจา ระดับที่ ๓ การใช้เทคนิคการควบคุมทางกายภาพ ระดับที่ ๔ การใช้เทคนิคตอบโต้อย่างรุนแรง ระดับที่ ๕ การใช้

^{๒๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. คู่มือ การปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ สายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙. หน้า ๓๐.

อาวุธที่ไม่ถึงตาย และระดับที่ ๖ การใช้กำลังขั้นเด็ดขาดหรืออาวุธปืน^{๒๒} แม้ว่าจะไม่มีสภาพบังคับเป็นกฎหมาย แต่ก็เป็นคู่มือที่กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเอาไว้ อย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

อาวุธปืนจะใช้ได้ต่อเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์คับขันสุดขีดเท่านั้น และใช้เพื่อป้องกันตนเอง หรือผู้อื่นจากการเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บจากภัยคุกคามที่กำลังจะมาถึง หรือเพื่อจับกุม/ป้องกันการหลบหนีของผู้ก่ออาชญากรรมร้ายแรงเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการปฏิบัติการแล้วนั้น อาจจะมีสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ ซึ่งรวมถึงบุคคลที่อาจจะได้รับบาดเจ็บจนถึงเสียชีวิต ดังนั้น ภายหลังจากการปฏิบัติการใช้อาวุธปืนนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย จะต้องมึทักษะในการปฐมพยาบาลด้วยเช่นกัน^{๒๓} เพื่อช่วยเหลือนผู้บาดเจ็บได้อย่างรวดเร็ว ถูกวิธี และปลอดภัย ทั้งยังเป็น การลดความรุนแรงของการบาดเจ็บบรรเทาความเจ็บปวดทรมาน ช่วยต่อชีวิตให้ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บระหว่างปฏิบัติหน้าที่ และป้องกันความพิการที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง^{๒๔}

การควบคุมฝูงชน มาตรการทั้งหมดในการรักษาความสงบเรียบร้อยต้องเคารพสิทธิมนุษยชน ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงว่าการจำกัดสิทธิใด ๆ ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย การสลายการชุมนุมต้องใช้อำล้งให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ และหากจำเป็นต้องใช้อำล้ง จะต้องดำเนินการหลังจากการเจรจาหรือประกาศไม่เป็นผล

ปัญหาและข้อสังเกต

แม้เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่จะใช้อำล้ง อาวุธ และอุปกรณ์ตามความจำเป็นและยึดหลักจากเบาไปหาหนัก แต่ก็ยังพบว่ามีการใช้อำล้ง อาวุธ และอุปกรณ์ที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสมกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เช่น ใช้เกินขอบเขตความจำเป็นกับผู้ต้องหาที่ไม่มีอาวุธและไม่หลบหนี และยังมี การเลือกปฏิบัติในการใช้อำล้งกับกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม เช่น นักการเมืองหรือผู้มีฐานะทางการเงิน

หากผู้ต้องหาไม่หลบหนีและไม่มึอาวุธ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำล้ง อาวุธ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ เกินขอบเขตความจำเป็น ย่อมถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ผู้เขียนมีความเห็นส่วนตัวว่า ปัญหาการใช้กำลังเกินกว่าเหตุ เช่น กรณีการชุมนุมที่มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงความทำทหายในการบังคับใช้กฎหมายภายใต้แรงกดดัน รวมถึงกรณีการทรมานและทารุณกรรมผู้ถูกควบคุมตัว เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรงและต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

กลไกการตรวจสอบและการเยียวยา

เพื่อให้หลักสิทธิมนุษยชนได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีกลไกตรวจสอบและเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ

^{๒๒} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. คู่มือ การฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖. หน้า ๘.

^{๒๓} แหล่งเดิม. หน้า ๑๔๗.

^{๒๔} แหล่งเดิม.

๑. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

กสม. จัดตั้งขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๔๐^{๒๕} และปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗^{๒๖} และพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐^{๒๗} มีหน้าที่ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน เสนอแนะแนวทางหรือมาตรการในการส่งเสริมหรือคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และยังเพิ่มอำนาจให้ กสม. สามารถเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง และฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหายได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มการคุ้มครองประชาชน

อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งใช้บังคับแทน พ.ร.บ.คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มิได้บัญญัติหน้าที่และอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ กสม. ไว้ ทำให้ กสม. ไม่อาจดำเนินการได้ เมื่อ กสม. รับเรื่องร้องเรียนไว้พิจารณา จึงต้องนำเข้าสู่ขั้นตอนการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งกว่าจะสิ้นสุดกระบวนการอาจต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการนานกว่าการยุติในรูปแบบการไกล่เกลี่ยที่สามารถแก้ไขปัญหให้กับผู้ร้องได้อย่างรวดเร็ว และเป็นประโยชน์ต่อคู่กรณีทุกฝ่าย รวมถึงช่วยลดความขัดแย้งระหว่างคู่กรณีได้ ด้วยเหตุนี้ จึงควรให้ กสม. มีหน้าที่และอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน^{๒๘} ผู้เขียนเห็นว่าหาก กสม. มีอำนาจดังกล่าวสามารถทำให้และคู่กรณียินยอม เพื่อให้เกิดการประนีประนอมและแก้ไขปัญหการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นกลไกที่ช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล และสร้างความสมานฉันท์ในสังคม เป็นองค์กระอิสรระตามรัฐธรรมนูญ และต้องมีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐบาล

๒. ศาลและกระบวนการยุติธรรม

ศาลรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทยได้บัญญัติรับรองเรื่องดังกล่าวว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ” การกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพซึ่งผู้ถูกละเมิดจะนำคดีมาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น ต้องเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐเท่านั้น ส่วนผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพต้องร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินก่อน จึงจะนำคดีไปฟ้องที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ การเปิดโอกาสให้ประชาชนยื่นคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

^{๒๕} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๑๔ ตอนที่ ๕๕ ก. (๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐).

^{๒๖} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. มาตรา ๒๔๗. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก. (๖ เมษายน ๒๕๖๐).

^{๒๗} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๑๒๓ ก. (๑๒ ธ.ค.๒๕๖๐).

^{๒๘} รายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗. หน้า ๑๑๗.

โดยตรงเช่นนี้ ทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนมีความมั่นคงและได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนนั่นเอง^{๒๙}

ศาลยุติธรรมมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยพิจารณาว่าการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่ศาลยุติธรรมยังมีข้อจำกัดที่จำกัดเฉพาะคดีที่เกิดข้อพิพาทขึ้นก่อนจึงจะดำเนินการได้

กลไกการเยียวยาผู้เสียหาย บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น ย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ศาลปกครองเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในการวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างองค์การของรัฐหรือองค์กรที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจมหาชนหรือดำเนินกิจการทางปกครองฝ่ายหนึ่งกับประชาชนอีกฝ่ายหนึ่ง โดยเป็นข้อพิพาทจากการกระทำทางปกครอง และขอบเขตหรือวัตถุประสงค์ที่อยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลปกครอง คือ คำสั่งทางปกครอง สัญญาทางปกครอง ปฏิบัติการทางปกครอง และกรณีของกฎหมายลำดับรอง^{๓๐} การวินิจฉัยคดีของศาลปกครองจะต้องวินิจฉัยให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ในกรณีที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใดถ้าศาลเห็นเองหรือคู่กรณีโต้แย้งว่าบทบัญญัตินั้นมีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้ศาลจะต้องตรวจสอบว่ากฎหมายตามที่กล่าวอ้างขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งก็เท่ากับว่าศาลจะต้องวินิจฉัยในเบื้องต้นเสียก่อนว่ากฎหมายนั้นขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้หรือไม่ ถือว่าศาลปกครองได้ทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี

ความท้าทาย อุปสรรค และข้อจำกัดในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติงานของตำรวจ

การปฏิบัติงานของตำรวจในโลกความเป็นจริงยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการในการเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แม้ประเทศไทยจะมีกลไกและกฎหมายที่พยายามคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แต่ก็ยังประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ

การขาดงบประมาณและอุปกรณ์ การขาดแคลนงบประมาณในการจัดซื้อกล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหวสำหรับเจ้าหน้าที่และกล้องติดรถยนต์ควบคุมผู้ถูกจับ รวมถึงระบบจัดเก็บข้อมูลยังเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานที่โปร่งใสตามกฎหมาย

การขาดความรู้และทักษะบุคลากร เจ้าหน้าที่ตำรวจจำนวนมากยังขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับบทบัญญัติใน พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ ๒๕๖๕ เนื่องจากเทคโนโลยีของอุปกรณ์บันทึกภาพและเสียงที่พัฒนาไปมากและหลากหลาย

^{๒๙} ศาลรัฐธรรมนูญ. (๒๕๖๘). *คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้* ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ. (ออนไลน์).

^{๓๐} บรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๖๘). *หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง*, หน้า ๒๐๓.

การตีความกฎหมายที่คลุมเครือ โดยทั่วไป กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนที่เจ้าหน้าที่ต้องใช้ ดุลยพินิจ ในการตีความและบังคับใช้ มักเป็นกฎหมายที่มีถ้อยคำกว้าง ๆ หลักการทั่วไปหรือเป็นเรื่องที่ต้องชั่งน้ำหนักระหว่างสิทธิของบุคคลกับประโยชน์สาธารณะ เช่น สิทธิในความเป็นส่วนตัว เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุม มักกำหนดข้อยกเว้นที่ให้จำกัดสิทธิได้ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น ซึ่งต้องอาศัยการตีความและดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในการชั่งน้ำหนักความจำเป็นและได้สัดส่วน ตัวอย่างเช่น เสรีภาพในการชุมนุมตาม พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘^{๓๑} กำหนดหลักเกณฑ์และข้อยกเว้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องพิจารณาและตีความว่าการชุมนุมใดขัดต่อกฎหมายหรือไม่กฎหมายอาญา และ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการจับกุม คุมขัง หรือ การสอบสวน ซึ่งต้องเคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม เช่น การพิจารณาความเหมาะสมในการใช้กำลัง การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล การให้สิทธิผู้ต้องหา ดังนั้น การตีความโดยใช้ดุลยพินิจจะต้องอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า การจำกัดสิทธิเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วน (Proportionality) และ ความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน เป็นสำคัญ

อคติและการเลือกปฏิบัติ ยังคงมีการเลือกปฏิบัติในการปฏิบัติงานของตำรวจ เช่น การตรวจค้น การใช้กำลังเกินความจำเป็น หรือการกระทำที่นอกกรอบของกฎหมาย เช่น การทำร้ายร่างกาย เพื่อได้มาซึ่งการรับสารภาพ และการที่โรงพยาบาลตำรวจกำหนดให้อดีตนายกรัฐมนตรีได้รับการรักษาตัวที่ห้องพิเศษโรงพยาบาลตำรวจอย่างต่อเนื่องเป็นการได้รับประโยชน์นอกเหนือจากสิทธิที่ควรได้รับอันเป็นการเลือกปฏิบัติ^{๓๒}

ปัญหาด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เมื่อเปรียบเทียบสถิติเรื่องร้องเรียนระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๖๓-๒๕๖๗ ประเด็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มีการร้องเรียนสูงในระดับหนึ่งในสามของทุกปีงบประมาณ แสดงถึงปัญหาในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เช่น กรณีร้องเรียนว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจทำร้ายร่างกายในขณะที่ตรวจค้น พนักงานสอบสวนดำเนินคดีล่าช้า และเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปราบปรามเข้าตรวจค้นโดยไม่มีหมายค้น เป็นต้น^{๓๓}

สิทธิเด็กและสตรี แม้มีการรับรองสิทธิมากขึ้นในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย แต่สังคมไทยยังคงมีทัศนคติที่นำไปสู่การเลือกปฏิบัติ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมเยาวชนหญิง โดยไม่แสดงหมายจับ^{๓๔} การจับกุมเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการชุมนุม^{๓๕}

^{๓๑} พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๖๓ ก. (๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘).

^{๓๒} รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๗. หน้า ๑๒.

^{๓๓} แหล่งเดิม. หน้า ๔๘.

^{๓๔} แหล่งเดิม. หน้า ๕๕

ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา

เพื่อให้การปฏิบัติงานของตำรวจในประเทศไทยสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาแก่สาธารณชน ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. การพัฒนาด้านกฎหมายและนโยบาย

ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญอย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องหาและผู้ต้องสงสัย แกไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดแนวทางชัดเจนในการใช้ดุลยพินิจ กำหนดระเบียบและแนวทางการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานให้ชัดเจนและโปร่งใส โดยเฉพาะในการสืบสวน การตรวจค้น และการใช้กำลัง เพื่อลดโอกาสในการใช้อำนาจเกินขอบเขต บัญญัติกฎหมายกลางระดับพ.ร.บ. เพื่อจัดการปัญหาทะเบียนประวัติอาชญากรอย่างเป็นระบบแทนการเป็นเพียงระเบียบภายในของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๒. การเสริมสร้างความรู้และจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

๒.๑ ฝึกอบรมอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาอบรมเพิ่มพูนความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชน การฝึกอบรมควรเน้นยุทธวิธีตำรวจตามหลักจากเขาไปหาหน้าอย่างสม่ำเสมอในทุกระดับ เน้นการพัฒนาความรู้เฉพาะทางด้านการสืบสวน สอบสวน การพิสูจน์หลักฐาน และเทคนิคการรวบรวมพยานหลักฐาน

๒.๒ ปลูกฝังคุณธรรมและจรรยาบรรณ เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และอุดมคติของตำรวจ โดยเฉพาะในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นกลาง และการบริการประชาชน

๒.๓ การกำกับดูแลจากผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาต้องดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในสังกัดอย่างใกล้ชิด หากพบการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือละเมิดสิทธิมนุษยชน ต้องดำเนินการทางวินัยอย่างเคร่งครัด รวมถึงให้การยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่าง ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ยึดระบบอุปถัมภ์ และไม่หวั่นเกรงต่อผู้มีอิทธิพล การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์ที่เพียงพอและมีคุณภาพ รวมถึงการเน้นย้ำเรื่องจรรยาบรรณในการควบคุมอารมณ์ และใช้หลักจิตวิทยา จะช่วยลดการใช้ความรุนแรงโดยไม่จำเป็น

๓. การสร้างกลไกการตรวจสอบและมีส่วนร่วมของประชาชน

๓.๑ สร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ควรจัดหาอุปกรณ์และระบบเทคโนโลยีที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ เช่น กล้องบันทึกภาพและเสียง ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และช่องทางการตรวจสอบ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตำรวจ เช่น ผ่านคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจในระดับสถานีตำรวจ และจัดให้มีช่องทางร้องเรียนที่เข้าถึงง่ายและมีประสิทธิภาพ

^{๓๔} กรณีตัวอย่างรายงานผลการตรวจสอบที่พบการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเสนอแนะมาตรการ หรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามมาตรา ๒๔๗. รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๗. หน้า ๑

๓.๒ เปิดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ปฏิบัติตามกฎหมายและ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐^{๓๖} อย่างเคร่งครัด เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลการปฏิบัติงานของตำรวจได้

๓.๓ ส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมและหน่วยงานอื่น ควรส่งเสริมให้มีการร่วมมือประสานงานระหว่างตำรวจ อัยการ ศาล ทนายความ และราชทัณฑ์ เพื่อให้การตรวจสอบความจริง การอำนวยความสะดวก และการให้บริการแก่ประชาชนเป็นไปอย่างถูกต้อง เป็นธรรม และรวดเร็ว นอกจากนี้ ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคประชาชนในการเสริมความมั่นคงของชาติ และในการแก้ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ ประสานงานกับองค์กรภาคประชาสังคมและหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อร่วมกันพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิ โดยเฉพาะการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายที่เปราะบาง เช่น เด็ก สตรี ผู้พิการ แรงงานต่างด้าว ผู้ลี้ภัย และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง

๓.๔ ปรับปรุงภาพลักษณ์ สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ประชาชน โดยการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติ ความรู้ ข้อกฎหมายต่าง ๆ และแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการเคารพสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติงาน

บทสรุป

การเป็น "ตำรวจมืออาชีพที่เคารพสิทธิมนุษยชน" คือหัวใจสำคัญของการสร้างสังคมที่สงบสุขและยุติธรรม การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจภายใต้กรอบของกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนสากล ไม่ใช่เพียงภาระหน้าที่ แต่เป็นเกียรติและความรับผิดชอบที่ต้องยึดมั่น แม้ว่าประเทศไทยจะมีความมุ่งมั่นในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและมีกลไกทางกฎหมายรองรับ แต่ยังคงมีปัญหาและความท้าทายในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการใช้อำนาจที่อาจเกินขอบเขต การเลือกปฏิบัติ และข้อจำกัดของกลไกการตรวจสอบที่มีอยู่ ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า ด้วยความตระหนักรู้ การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมถึงการนำไปประยุกต์ใช้อย่างระมัดระวังและเป็นธรรมในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ความสามารถ จรรยาบรรณ และการกำกับดูแลอย่างเข้มแข็ง รวมถึงการเปิดรับการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบจากภาคประชาชน จะเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานสากลอย่างแท้จริง ซึ่งไม่เพียงแต่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการยุติธรรม และนำพาประเทศชาติไปสู่สังคมที่สงบสุขและเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของทุกคน อันนำไปสู่การพิทักษ์สันติราษฎร์อย่างแท้จริงและยั่งยืน

^{๓๖} พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ.๒๕๔๐. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๑๔ ตอนที่ ๔๖ ก. (๑๐ กันยายน ๒๕๔๐).

บรรณานุกรม

- กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (๒๕๖๘, ๗ ตุลาคม). *สังคมและสิทธิมนุษยชน*.
<http://thai.mfa.go.th/th/page/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B8%87%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%A1%E0%B8%89%E0%B8%B8%E0%B8%A9%E0%B8%A2%E0%B8%8A%E0%B8%89?menu=๖๔๕๘๕bc๗๕๖od๕๕๕๑๖๕c๗๘๗๓๐>
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๕๘). *คู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามหลักสิทธิมนุษยชน* (พิมพ์ครั้งที่ ๓). สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- คณาธิป ไกยชน. (๒๕๖๗, ๓ มีนาคม). *สิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา*. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชวรัตน์ ชาญวีรกูล. (ม.ป.ป.). *เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study) เรื่อง สิทธิมนุษยชน : ความเหมือนที่แตกต่าง* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๕๘). *หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). วิญญูชน.
- ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓. (ม.ป.ป.).
- พนารัตน์ มาศฉมาดล. (๒๕๖๘, ๑๒ ธันวาคม). *หลักประกันว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐*. สถาบันพระปกเกล้า.
<https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=>
- พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘. (๒๕๕๘, ๑๔ กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๖๓ ก.
- พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐. (๒๕๔๐, ๑๐ กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๑๔ ตอนที่ ๔๖ ก.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐. (๒๕๖๐, ๑๒ ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๑๒๓ ก.
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๗. มาตรา ๘๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ (๒๕๔๗, ๒๓ ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๒๑ ตอนพิเศษ ๗๙ ก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐. (๒๕๔๐, ๑๑ ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๑๔ ตอนที่ ๕๕ ก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. (๒๕๖๐, ๖ เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก.

- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (๒๕๔๓). *สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). วิญญูชน.
- ศาลรัฐธรรมนูญ. (๒๕๖๘, ๑๒ ธันวาคม). *คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ร้องขอว่า การกระทำนั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ*. <https://www.consid.or.th>
- ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๖๘, ๑๑ ธันวาคม). *พจนานุกรมศัพท์สิทธิมนุษยชน*. <https://library.nhrc.or.th/th/dictionary>
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *คลังความรู้สิทธิมนุษยชน*. <https://www.nhrc.or.th/th/international-human-rights>
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๖๗). *รายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗*.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (๒๕๖๗). *กรณีตัวอย่างรายงานผลการตรวจสอบที่พบการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเสนอแนะมาตรการ หรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามมาตรา ๒๔๗ (๑) จำนวน ๔๐ ฉบับ รายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๗*.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (๒๕๕๖). *คู่มือการมีกฤษฎวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖*.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (๒๕๕๙). *คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙*.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *คู่มือหลักสูตรนักเรียนนายสิบตำรวจ วิชา ศท. (GE) ๒๑๑๐๓ สิทธิมนุษยชนกับการปฏิบัติงานของตำรวจ*.
- สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน. (๒๕๖๘, ๙ ธันวาคม). *ชุดความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน*.
- หยุด แสงอุทัย. (๒๕๔๒). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ ๑๔).
- เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล, ณิชพล จิตติรัตน์, และ วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์. (๒๕๖๐). *รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.